

Vlaanderen
verbeelding werkt

Naar een nieuw decreet sociaal-cultureel volwassenenwerk

10 juli 2026

DEPARTEMENT
CULTUUR,
JEUGD & MEDIA

vlaanderen.be/cjm

INHOUD

1	Inleiding	3
2	Sociaal-cultureel volwassenenwerk binnen het Vlaamse cultuurbeleid	3
2.1	Het nieuwe decreet binnen bredere beleidskaders	3
2.1.1	Het narratief achter de doelstelling van het decreet	3
2.1.2	Aansluiting bij bestaande beleidskaders	4
2.2	Sociaal-cultureel volwassenenwerk als architect van culturele democratie	6
2.2.1	Doelstelling van het nieuwe decreet	6
2.2.2	Subsidie-instrumenten	7
3	Vereenvoudiging van procedures voor beoordeling en evaluatie	8
3.1	Planlastvermindering voor iedereen	8
3.2	Een helder en eenvoudig beoordelingskader	9
3.2.1	Elementaire criteria	9
3.2.2	Rollen en functies	10
3.2.3	Landelijke sociaal-culturele volwassenenorganisaties in categorie A en B	11
3.2.4	Evenwicht tussen kwalitatieve en kwantitatieve opvolging	11
3.3	Cyclus van beoordeling en evaluatie	12
3.4	Beoordelingsmethodiek	12
3.5	In- en uitstroom: vernieuwing in een dynamisch veld	13
3.5.1	Instroom	13
3.5.2	Uitstroom	14
3.6	Uitgebreide VCO maakt kwaliteitslabel overbodig	15
4	Regionale sociaal-culturele volwassenenorganisaties (categorie C)	15
5	Projectsubsidies voor bovenlokale initiatieven of internationale samenwerking	18
5.1	Subsidies voor bovenlokale sociaal-culturele projecten rond maatschappelijke uitdagingen	18
5.2	Subsidies voor internationale sociaal-culturele projecten	18
6	Timing en Overgangsregelingen	19
	BIJLAGE 1: DEFINITIES BEGRIPPENKADER	20

1 INLEIDING

In haar **beslissing van 13 november 2025 over de subsidies sociaal-cultureel volwassenenwerk voor de beleidsperiode 2026-2030** kondigt de Vlaamse Regering aan dat ze werk maakt van “een nieuw decreet voor de structurele subsidies voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk”.

Deze conceptnota zet de krijtlijnen uit voor een helderder decreet met lichtere procedures en een eenvoudiger beoordelingskader dat meer inspeelt op de heterogeniteit onder de gesubsidieerde organisaties. De leidende principes voor een nieuw decreet zijn:

1. vermindering van de planlast voor organisaties;
2. kwaliteit en dynamiek in de sector;
3. kwaliteit van de procedures;
4. vermindering van de werklust voor beoordelaars en departement CJM;
5. eenvormigheid van procedures binnen een geïntegreerd cultuurbeleid (Codex Cultuur).

Het nieuwe decreet herbevestigt en benadrukt de waarde van het sociaal-cultureel volwassenenwerk. Daarom presenteert deze nota in hoofdstuk 2 deel 2.1. een nieuw narratief voor de sector dat de positie en eigenheid van het sociaal-cultureel volwassenenwerk scherpstelt, als verbindende, gemeenschapsvormende en emancipatorische kracht binnen de Vlaamse samenleving en als belangrijke sector binnen het Vlaamse cultuurbeleid. In deel 2.2. wordt vervolgens de nieuwe doelstelling van het decreet beschreven, alsook de subsidie-instrumenten die zullen worden ingezet om die nieuwe doelstelling te realiseren. Hoofdstukken 3, 4 en 5 gaan tot slot verder in op deze subsidie-instrumenten en de noodzakelijke wijzigingen aan het beoordelings- en evaluatiekader.

2 SOCIAAL-CULTUREEL VOLWASSENENWERK BINNEN HET VLAAMSE CULTURBELEID

2.1 Het nieuwe decreet binnen bredere beleidskaders

2.1.1 Het narratief achter de doelstelling van het decreet

Dit decreet stoelt op **artikel 23 van de grondwet: “Iedereen heeft recht op een menswaardig leven”**. Hieruit volgen een aantal universele rechten, zoals geformuleerd in het 5de lid: **“het recht op culturele en maatschappelijke ontplooiing”**. Dat houdt onder meer in dat de overheid een kader creëert om mensen de kans te geven op culturele en maatschappelijke ontplooiing. De conceptnota vertrekt daarom vanuit een brede definitie van cultuur.

2.1.1.1 Breed cultuurbegrip

Cultuur wordt gedefinieerd als “het dynamisch geheel van materiële en immateriële uitingsvormen en referentiekaders waarmee mensen individueel en collectief zin en betekenis geven aan hun leven en de wereld en waarmee ze het samenleven vorm geven. Cultuur wordt gecreëerd, onderhouden en getransformeerd door sociale interactie.” (naar Porto Santo Charter, 2021:5)

1. Mensen drukken zich uit met behulp van (vorm)taal, verhalen, tradities, kunst, praktijken van samenwerken en samenleven die ze met elkaar delen en steeds opnieuw interpreteren. Cultuur is het

geheel van materiële en immateriële uitingen waarmee mensen telkens weer betekenis en richting geven aan hun leven, de samenleving en de wereld.

2. In elke samenleving ontstaan en evolueren waarden, normen, gedeelde gewoonten, symbolen en referenties die mensen met elkaar verbinden. Cultuur vormt gemeenschappen en verbindt mensen.
3. Door ontmoeting, debat, strijd en samenwerking beïnvloeden mensen elkaar en ontstaan nieuwe ideeën en praktijken. Cultuur is een sociaal proces waarin mensen betekenissen en daarmee verbonden handelingen aan elkaar doorgeven en waarin ze die betekenissen en handelingen herdenken, veranderen en bevragen.
4. Cultuur heeft een transformatieve kracht die mensen inspireert om het samenleven telkens opnieuw vorm te geven en te verbeteren. Cultuur vormt een ruimte waarin mensen de toekomst van het samenleven en de samenleving verbeelden. Zo ontstaan beelden van wat mogelijk en wenselijk is. Die beelden beïnvloeden hoe mensen handelen in het heden en geven aan welke richting beleid en maatschappelijke verandering kunnen nemen.

2.1.1.2 Democratisering van cultuur en culturele democratie

Sinds Vlaanderen culturele autonomie verwierf, is het cultuurbeleid in Vlaanderen voornamelijk gebaseerd op het principe van 'democratisering van cultuur': de toegang en deelname aan cultuur voor iedereen verzekeren. Het verbreden en verdiepen van participatie is daarbij steeds het uitgangspunt.

Een breed gedragen cultuurbeleid zet complementair in op het **democratiseren van cultuur (het zgn. deelnemen)** én op het **versterken van een culturele democratie (het zgn. deelhebben)**. Iedereen heeft recht op toegang tot cultuur (het deelnemen) én iedereen heeft het recht en de mogelijkheid om bij te dragen aan het creëren, delen, bevragen en vormgeven van cultuur en zo richting te geven aan het samenleven (het deelhebben). Cultuur is **voor én van alle mensen**, en dus maakt het beleid actief de diversiteit van culturele uitdrukkingen, praktijken, stemmen en gemeenschappen ondersteunen én kansen op **participatie van iedereen** mogelijk.

Een overheid die democratisering van cultuur samen met culturele democratie als leidmotief voor het cultuurbeleid beschouwt, versterkt de sociale ruimte vanuit vier perspectieven:

1. **ruimte voor creatie en expressie van culturele uitingen:** kunstwerkplaatsen, sociaal-artistieke projecten, verenigingen voor multimediale kunst, kunstenaarsresidenties, cultuureducatieve sociaal-culturele organisaties, dans- of theatergezelschappen, amateurkunstengroepen...
2. **ruimte voor spreiding van cultuur en educatie in cultuur:** musea, bibliotheken, cultuurcentra, cultuureducatieve sociaal-culturele organisaties, deeltijds kunstonderwijs, cultuureducatie op school, amateurkunstenorganisaties, lokale verenigingen, Avansa's...
3. **ruimte voor bewaren en doorgeven van cultuur en het culturele patrimonium:** musea, erfgoedverenigingen, archieven, erfgoedzorg in amateurkunsten, volksdansgroepen...
4. **ruimte waar mensen autonoom en collectief betekenis en zin geven aan hun leven en de samenleving:** sociaal-cultureel werk, burgerinitiatieven, amateurkunsten, kunstwerkplaatsen, heemkundige kringen...

2.1.2 **Aansluiting bij bestaande beleidskaders**

2.1.2.1 Vlaanderen

Het Vlaamse beleidsniveau geeft in eerste instantie richting aan dit decreet. In het Vlaams Regeerakkoord 2024-2029 erkent de Vlaamse Regering 'ten volle de verbindende en emancipatorische kracht van het sociaal-cultureel volwassenenwerk en het belang ervan voor de vorming van een betrokken Vlaamse samenleving (p. 182)."

Verder sluit dit decreet aan bij de ambities die ook de uitgangspunten van de denkoefening [Horizon 2035](#) vormen:

- **De transformatieve kracht van cultuur:** cultuur is geen randverschijnsel, maar een drijvende kracht voor **maatschappelijke vernieuwing op diverse levens- en beleidsdomeinen**.
- **Culturele democratie en inclusie:** een democratisch cultuurbeleid geeft **iedereen toegang én inspraak**.
- **Van competitie naar solidariteit:** we bouwen aan een veerkrachtige, solidaire sector waarin ook kleinere spelers duurzame ruimte krijgen.
- **Europa als proeftuin voor samenwerking:** In dit werkspoor wordt onderzocht hoe Vlaanderen zich kan positioneren als een laboratorium voor duurzame, wederkerige **culturele uitwisseling met andere steden en regio's**.

Tot slot spoort het decreet naast het bovenvermelde grondwetsartikel ook met de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens':

"Eenieder heeft het recht om vrijelijk deel te nemen aan het culturele leven van de gemeenschap, om te genieten van kunst en om deel te hebben aan wetenschappelijke vooruitgang en de vruchten daarvan."

Cultuur wordt beschouwd als een essentieel publiek goed, dat het intrinsieke vermogen bezit om de samenleving te laten evolueren en transformeren.

2.1.2.2 Europa en internationaal

Dit decreet past bovendien in de realisatie van rechten die op Europees niveau en op niveau van de Verenigde Naties geformuleerd worden en die uitgaan van het **fundamenteel recht om vrij deel te nemen aan het culturele leven**, evenals de bescherming van de daarmee samenhangende vrijheden die dit mogelijk moeten maken:

- Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948)
- Unesco Universele Verklaring over Culturele Diversiteit (2001)
- Unesco Verdrag betreffende de bescherming en de bevordering van de diversiteit van cultuuruitingen (2005)
- Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (1950)

Dit decreet past verder in verschillende vigerende agenda's binnen de Europese Unie die we als EU-lidstaat onderschreven hebben:

De culturele agenda:

- [Culture Compass for Europe \(2025\)](#): Het doel van deze agenda is om de mogelijkheden van cultuur en culturele verscheidenheid te benutten voor meer sociale cohesie en welzijn. Om dat te bereiken, zal de agenda onder andere het cultureel vermogen van alle Europeanen bevorderen door te zorgen voor een grote verscheidenheid van culturele activiteiten en mogelijkheden om daar actief aan deel te nemen. "Cultural participation and access to cultural activities are essential to promote active citizenship, and are a fundamental pillar of any democratic and inclusive society (p.5)."
- Het [Porto Santo Charter \(2021\)](#) pleit voor een brede invulling van cultuur én voor de inzet zowel op 'democratisering van cultuur' als op de versterking van 'de culturele democratie', waarbij volledig cultureel burgerschap het oogmerk is ("Towards Full Cultural Citizenship").

De agenda voor een sterke civiele samenleving en bescherming van de democratie:

- De Raad van de Europese Unie definieerde [de prioriteiten en strategische oriëntaties voor de institutionele cyclus 2024-2029](#) (27 juni 2024). Onder de titel ‘Een vrij en democratisch Europa’ worden volgende prioriteiten omschreven: bevorderen en beschermen van de rechtsstaat, versterken van de democratische veerkracht en het democratisch debat, en beschermen van vrije en pluralistische media en het maatschappelijk middenveld. Deze prioriteiten liggen in lijn met de beoogde doelstellingen van het decreet.
- Voortbouwend op de strategische agenda zoals vastgelegd door de Europese Raad en na besprekingen met de fracties in het Europees parlement heeft de Europese Commissie zeven prioriteiten vastgelegd voor de periode 2024-2029. Eén daarvan is ‘[het beschermen van onze democratie en het hooghouden van onze waarden](#)’. De [EU-strategie voor het maatschappelijk middenveld \(2025\)](#) zet onder andere in op het versterken van de ondersteuning en bescherming van maatschappelijke organisaties.
- [European Democracy Shield: Empowering Strong and Resilient Democracies](#) (2025) beoogt onder andere “Boosting societal resilience and citizens engagement”.

2.2 Sociaal-cultureel volwassenenwerk als architect van culturele democratie

2.2.1 Doelstelling van het nieuwe decreet

Een sterke democratische samenleving rust op drie krachten. Een overheid die rechten beschermt, een economie die welvaart creëert en een maatschappelijke of civiele ruimte waar mensen zich vrij organiseren. Onze samenleving krijgt vorm in het voortdurend balanceren tussen de maatschappelijke instituties als uitvoerende, rechterlijke en wetgevende machten, tussen de economische actoren georganiseerd in een wereldwijde markt en tussen civiele actoren, verbonden met de leefwereld van mensen of ontstaan uit de initiatieven die burgers zelf ondernemen rond publieke kwesties die hen ter harte gaan.

Dit decreet vertrekt vanuit de civiele rol van het sociaal-cultureel volwassenenwerk, een rol die deze sector vanaf zijn ontstaan heeft gespeeld.

De doelstelling van het nieuwe decreet sociaal-cultureel volwassenenwerk luidt als volgt:

Dit decreet heeft tot doel bij te dragen aan de realisatie van het universeel recht op culturele en maatschappelijke ontplooiing door in te zetten op het democratiseren van cultuur en het versterken van culturele democratie. Het decreet draagt bij tot de verbindende en emancipatorische kracht van het sociaal-cultureel volwassenenwerk en het belang ervan voor de vorming van een betrokken Vlaamse samenleving.

Daartoe erkent en subsidieert dit decreet sociaal-culturele volwassenenorganisaties. Als deel van de civiele samenleving opereren ze vanuit hun missie op diverse levensdomeinen, en creëren ze kansen voor ontmoeting, participatie en emancipatie.

Samen geven ze vorm aan cultuur en samenleving door praktijken en processen te ontwikkelen die:

- mensen met elkaar en de samenleving op een actieve manier verbinden in groepen en gemeenschappen;
- ruimte creëren voor kritische reflectie op samenlevingsvraagstukken, en collectieve antwoorden daarop verkennen en verbeelden.

Concreet doen sociaal-culturele organisaties dit door mensen, groepen en gemeenschappen te verbinden en hen te versterken in hun vermogen om zich helder en creatief uit te drukken, anderen te begrijpen en er zich toe te verhouden, relaties aan te gaan en bruggen te bouwen in de samenleving, maatschappelijke kwesties kritisch te bevragen en burgers te versterken in hun actieve maatschappelijke betrokkenheid.

Het sociaal-cultureel volwassenenwerk bevindt zich op het snijvlak tussen democratisering van cultuur en culturele democratie.

Sociaal-cultureel volwassenenwerk vindt plaats waar mensen zich in groepen en gemeenschappen tot elkaar verhouden over wat ze delen en wat hen bezighoudt **in diverse levensdomeinen**. Van gezondheid en welzijn tot artistiek werk; van wonen tot publieke ruimte; van omgeving tot veiligheid; van klimaat tot werk; van lokaal tot Europees en de wijde wereld. Een belangrijk element van culturele democratie is een cultuurbeleid waarin alle processen van culturele betekenisgeving een gelijkwaardig belang krijgen.

Sociaal-cultureel volwassenenwerk versterkt het **vermogen van mensen, groepen, gemeenschappen én de samenleving** om gedachten, ervaringen en ideeën helder en creatief te verbeelden, te verwoorden en te delen; om culturele uitingen en referentiekaders van anderen te lezen, te begrijpen en zich ertoe te verhouden; om relaties aan te gaan, verschillen te overbruggen en collectieve betekenis te creëren; om maatschappelijke kwesties kritisch te bevragen, maatschappelijke ontwikkelingen te analyseren en verschillende perspectieven te verkennen; en om individueel en collectief te handelen in de publieke ruimte en zo actief bij te dragen aan betekenis, praktijken en verandering.

Het sociaal-cultureel volwassenenwerk versterkt dat vermogen van mensen, groepen en gemeenschappen door middel van **sociaal-culturele praktijken**. Dat zijn praktijken waarbij mensen samen betekenis delen, creëren en bevragen. Mensen **verwerven** zo kennis, vaardigheden en houdingen, ze geven er gestalte aan waarden, normen en culturele tradities en geven gemeenschappen vorm. Het sociaal-cultureel volwassenenwerk creëert ruimtes voor mensen waar **experiment, verbeelding, twijfel en kritische reflectie** een kans krijgen, waar het bestaande wordt uitgedaagd en verandering wordt mogelijk gemaakt. Mensen **bevragen** er cultuur zoals ze is en zich toont in allerlei culturele expressies, in bestaande maatschappelijke spelregels, opvattingen, waarden en normen. Ze verkennen en ontwikkelen er **nieuwe collectieve antwoorden op samenlevingsvraagstukken**.

Participatie van iedereen, actief of passief, is wat wordt nagestreefd: mensen zijn deelnemer aan en deelhebber van sociaal-culturele praktijken. Mensen, krijgen er kansen om mee te doen én om eigenaarschap te ontwikkelen. Daarbij wordt bijzondere aandacht besteed aan kwetsbare groepen, binnen een brede opdracht van gemeenschapsvorming, maatschappelijke participatie en versterking van het sociale weefsel van de Vlaamse samenleving. Zo creëren ze ruimtes waar democratie geoefend én geleefd wordt en waar mensen de kans krijgen zich kritisch te verhouden tot de wereld rondom hen. Zo draagt sociaal-cultureel volwassenenwerk bij aan de emancipatie van iedereen en versterkt ze het sociale weefsel van de samenleving.

2.2.2 Subsidie-instrumenten

Om de doelstelling van het decreet te kunnen realiseren komen we tot verschillende subsidie-instrumenten:

1. Werkingssubsidies voor landelijke sociaal-culturele volwassenenorganisaties in categorie A;
2. Werkingssubsidies voor landelijke sociaal-culturele volwassenenorganisaties in categorie B;
3. Werkingssubsidies voor regionale sociaal-culturele volwassenenorganisaties in categorie C;
4. Werkingssubsidies voor nieuwe sociaal-culturele volwassenenorganisaties die een werking beogen in categorie B of C;
5. Werkingssubsidies voor een steunpunt sociaal-cultureel werk;
6. Werkingssubsidies voor een belangenbehartiger sociaal-cultureel werk;
7. Projectsubsidies voor bovenlokale sociaal-culturele projecten met een maximale duurtijd van drie jaar;
8. Projectsubsidies voor internationale projecten;
9. Tussenkomen in de kosten voor een initiatief met buitenlandse actoren.

Wat de werkingssubsidies voor de sociaal-culturele volwassenenorganisaties betreft, voorziet het nieuwe decreet een aantal belangrijke vernieuwingen in de procedures en het beoordelingskader. Die worden verder toegelicht (zie hoofdstukken 3 en 4). De projectsubsidies voor sociaal-culturele organisaties en initiatieven worden enigszins anders ingevuld, zie hoofdstuk 5 van deze nota.

De werkingssubsidies voor nieuwe sociaal-culturele volwassenenorganisaties die een werking beogen in categorie B of C, fungeren als een “incubator”. Ze bieden een ander, afzonderlijk traject voor de instroom van organisaties met een landelijke en regionale werking in het decreet. Nieuwe aanvragers moeten in het decreet van 10 maart 2023 over de subsidiëring van het sociaal-cultureel volwassenenwerk dezelfde procedure volgen als reeds erkende organisaties. Dat levert een aantal problemen op, die met een incubatietraject ondervangen worden. Meer toelichting volgt in deel 3.5.1.

De werkingssubsidie voor een steunpunt sociaal-cultureel werk is een verderzetting van de huidige subsidielij. In het nieuwe decreet heeft het steunpunt dezelfde opdrachten als in het huidige decreet, naast een belangrijke versterkte opdracht om instromers in hun incubatietraject te begeleiden.

Omdat het cultuurbeleid ernaar wil streven om het nieuwe decreet sociaal-cultureel volwassenenwerk als onderdeel van de geïntegreerde Vlaamse Codex Cultuur uit te werken, is het ook de ambitie om vanuit een overkoepelende beleidsvisie alle regelgeving over de bovenbouworganisaties (zoals steunpunten) te bundelen en in een apart hoofdstuk met kaderregelgeving op te nemen in een toekomstige Codex.

Naast de tussenkomsten voor deelname aan een buitenlands initiatief voorziet het nieuwe decreet ook volwaardige projectsubsidies voor internationale projecten. Die vullen een lacune in voor het Vlaamse sociaal-culturele veld en geven in lijn met de andere cultuurdecreten internationale kansen aan sociaal-culturele actoren. Dit wordt verder uiteengezet in hoofdstuk 5 (deel 2).

Ook de ondersteuning voor een belangenbehartiger sociaal-cultureel werk blijft behouden. Net zoals in het huidige decreet kan de Vlaamse Regering een deel van de jaarlijkse bijdragen ten laste nemen die erkende en gesubsidieerde sociaal-culturele volwassenenorganisaties verschuldigd zijn aan een belangenbehartiger. Die ondersteuning gebeurt via een subsidie aan de belangenbehartiger zelf. Zo blijft de collectieve vertegenwoordiging en belangenbehartiging van het sociaal-cultureel werk structureel verankerd binnen het decreet. Belangrijk daarbij is dat de belangenbehartiger haar werking ook richt op het brede ecosysteem van verenigingen, burgerinitiatieven en culturele actoren binnen het sociaal-culturele veld ook wanneer die niet erkend of gesubsidieerd zijn. Het is hierbij essentieel dat de belangenbehartiger netwerken uitbouwt rond gedeelde uitdagingen (zoals bijvoorbeeld regeldruk, vrijwilligerswerk, digitalisering, infrastructuur) en verbinding maakt met andere sectoren en beleidsdomeinen (overlegplatformen, maatschappelijke netwerken) om zo de randvoorwaarden voor het brede sociaal-culturele ecosysteem te verbeteren. Daarnaast vormt een constructieve beleidsdialoog met de Vlaamse overheid, waarbij beide partijen elkaars rol erkennen en respecteren, een belangrijke opdracht voor de belangenbehartiger.

3 VEREENVOUDIGING VAN PROCEDURES VOOR BEOORDELING EN EVALUATIE

3.1 Planlastvermindering voor iedereen

Het verminderen van planlast voor alle sociaal-culturele volwassenenorganisaties is een belangrijk uitgangspunt van dit nieuw decreet. Dit wordt in het nieuw decreet onder andere gerealiseerd aan de hand van een vereenvoudigd en lichter beoordelingskader. De focus verschuift van zware visieoefeningen die soms ver

verwijderd zijn van de dagelijkse realiteit van sociaal-culturele volwassenenorganisaties naar een beoordeling op basis van de sociaal-culturele kernpraktijken van deze organisaties. Kernpraktijken zijn typerende praktijken die als geheel aangeven wat een organisatie doet om haar missie te kunnen waarmaken. Ze bepalen de identiteit van de organisatie en zorgen daardoor voor herkenbaarheid naar de buitenwereld. Het kan dan gaan om het inspireren van lokale werkingen, het opzetten van laagdrempelige activiteiten om het rijke culturele aanbod te ontsluiten, het organiseren van kadervorming voor vrijwilligers of projecten opzetten waarbij mensen uit kansengroepen betrokken worden.

Vanzelfsprekend blijven sociaal-culturele volwassenenorganisaties missie- en visiegedreven organisaties, maar de beoordeling vertrekt in het nieuwe decreet uitdrukkelijk vanuit wat organisaties in hun dagelijkse praktijk realiseren. Ook een maatschappelijke contextanalyse wordt niet meer afzonderlijk opgevraagd. Hoe een organisatie zich verhoudt tot de maatschappelijke context zal blijken uit haar doelstellingskader.

Ook de subsidieaanvraag zelf zal hierdoor een stuk korter en beknopter worden. Het doelstellingskader zal de kern worden van deze subsidieaanvraag. Door dat kader op een meer gestructureerde manier op te vragen, kan ook de voortgang op een meer gestructureerde manier worden opgevolgd.

Het huidige systeem van één zwaar evaluatiemoment op basis van een zwaar voortgangsrapport wordt vervangen door een systeem van lichte, meer geformatteerde jaarrapporten gebaseerd op het doelstellingskader. Organisaties kunnen aan de hand van die rapporten op een concrete manier toelichting geven bij de gerealiseerde werking tijdens het afgelopen jaar en de geplande werking voor het komende jaar. Deze manier van rapporteren sluit ook veel nauwer aan bij richtlijnen van de VCO en de manier waarop organisaties nu al hun eigen werking opvolgen.

De procedure om als nieuwe organisatie in te stromen in het decreet zal verlicht worden. Aanvragers dienen een lichter schriftelijk dossier in. Na een eerste screening van die dossiers door een commissie worden potentiële kandidaten uitgenodigd om hun dossier grondig mondeling verder toe te lichten. Op die manier zorgen we ervoor dat kandidaat-instromers met onvoldoende sociaal-cultureel potentieel niet onnodig veel tijd en energie moeten steken in de opmaak van een uitgebreid subsidiedossier.

3.2 Een helder en eenvoudig beoordelingskader

Het nieuwe beoordelingskader bevat voor alle organisaties in categorie A en B de volgende elementen:

1. Een werking binnen de vrije tijd (elementair criterium)
2. Een gedifferentieerde Vlaanderenbrede werking (elementair)
3. De sociaal-culturele functies (elementair): de culturele belevingsfunctie, de leerfunctie, de maatschappelijke bewegingsfunctie, en de gemeenschapsvormende functie
4. Doelstellingskader (elementair)
5. Maatschappelijk innoveren binnen de sociaal-culturele functies
6. Sociaal-culturele participatie
7. Vrijwillige inzet
8. Zakelijk beleid
9. Goed bestuur
10. Financieel meerjarenbeleid
11. Onderbouwing subsidiebedrag
12. Evaluatie voorbij beleidsperiode

3.2.1 Elementaire criteria

Een aantal beoordelingscriteria blijven elementair. Dat wil zeggen dat een aanvraag die als onvoldoende wordt beoordeeld op één van die criteria, automatisch een negatief advies krijgt en er bijgevolg wordt geadviseerd om geen subsidie toe te kennen. Deze criteria gaan om essentiële kenmerken van het sociaal-cultureel volwassenenwerk:

- een sociaal-culturele werking in de vrije tijd;
- een gedifferentieerde Vlaanderenbrede werking;
- het inzetten op de sociaal-culturele functies;
- een helder doelstellingenkader dat de opvolging ervan mogelijk maakt.

Daarnaast is het essentieel dat gesubsidieerde organisaties zakelijk en financieel gezond zijn. De zakelijke criteria beschouwen we niet als elementair, want tekortkomingen op dit vlak kunnen immers nog worden rechtgezet. Een onvoldoende score op deze criteria (zakelijk beleid, goed bestuur, financieel meerjarenbeleid) leidt daarom niet automatisch tot een negatief advies. Een beoordelingscommissie zal in dat geval wel adviseren om de organisatie onder verhoogd toezicht te plaatsen. De geformuleerde aanbevelingen worden dan frequenter opgevolgd. Als de organisatie er niet in slaagt om deze tekortkomingen recht te zetten tijdens de eerste jaren van de beleidsperiode, kan de subsidie na het derde jaar worden stopgezet (zie ook 3.5.2 Uitstroom).

Bij de beoordeling van het zakelijk beleid en goed bestuur worden mogelijke samenwerking en samengaan met andere organisaties meegenomen als een positief element. Schaalvergroting versterkt de mogelijkheden van organisaties om te komen tot een Vlaanderenbrede werking en een verdere professionalisering van het beleid.

3.2.2 Rollen en functies

De verplichting voor organisaties om een visie uit te schrijven op de drie sociaal-culturele rollen of aan te tonen hoe ze elk van deze rollen vervult, vervalt. De verbindende en kritische rol hoeven niet langer afzonderlijk te worden gemotiveerd, omdat zij in de praktijk al vanzelfsprekend deel uitmaken van de werking van sociaal-culturele organisaties. Dat verlaagt de planlast.

Ook de laboratoriumrol verdwijnt als afzonderlijke rol. De aandacht voor maatschappelijke vernieuwing blijft behouden via een criterium rond maatschappelijk innoveren. Dat criterium is ruimer en duidelijker dan de laboratoriumrol, die in de praktijk vaak tot verwarring leidde bij organisaties en beoordelingscommissies. Maatschappelijk innoveren wordt in het nieuw decreet omschreven als het proces waarbij mensen, groepen en gemeenschappen via experiment nieuwe antwoorden op maatschappelijke vraagstukken verkennen, uittesten en zichtbaar maken. Organisaties worden uitgedaagd om vertrekkend vanuit hun missie nieuwe sociaal-culturele praktijken te ontwikkelen en uit te proberen. Maatschappelijk innoveren kan vorm krijgen vanuit alle vier de functies. Het moet gaan om alternatieve praktijken die tonen hoe bestaande maatschappelijke gewoontes, normen of systemen anders georganiseerd zouden kunnen worden.

De vier sociaal-culturele functies blijven de kern van het sociaal-cultureel volwassenenwerk. Ze sluiten nauw aan bij de feitelijke praktijken van organisaties en blijven daarom een essentieel onderdeel van het beoordelingskader, en daarom ook een elementair beoordelingscriterium. Organisaties creëren vrij een functiemix bestaande uit ten minste twee sociaal-culturele functies.

Binnen dat kader wordt de cultuurfunctie helderder gedefinieerd en scherper afgebakend als culturele belevingsfunctie. De brede invulling van die functie vervalt, omdat elke sociaal-culturele volwassenenorganisatie in ruime zin bijdraagt aan culturele democratie. De culturele belevingsfunctie krijgt daarom een meer specifieke focus op het deelnemen en -hebben aan kunst- en cultuurpraktijken. Die afbakening moet ervoor zorgen dat organisaties ze bewuster en met meer overtuiging kunnen opnemen binnen hun eigen functiemix.

3.2.3 Landelijke sociaal-culturele volwassenenorganisaties in categorie A en B

In het huidige decreet wordt gevraagd aan beoordelingscommissies om in hun advies rekening te houden met de omvang en schaalgrootte van organisaties. Het is echter niet helder wat daar exact onder verstaan wordt en welke concrete verwachtingen daar tegenover staan. Het nieuwe decreet wil klaarheid brengen, beter aansluiten op de heterogeniteit binnen de sector en het beoordelingskader beter afstemmen op de realiteit van de werkingen van alle organisaties. Organisaties met een landelijke werking kunnen daarom subsidie aanvragen binnen categorie A of categorie B. Beide categorieën hebben eenzelfde beoordelingskader en beantwoorden aan dezelfde kwaliteitsprincipes maar de verwachtingen ten aanzien van de concretisering en uitwerking zullen bij categorie A en categorie B bij de helft van de criteria anders zijn.

Het verschil tussen categorie A en B wordt onder meer duidelijk door de verwachtingen die aan organisaties worden gesteld op het vlak van reikwijdte, praktijkwerking en beleidsontwikkeling.

Zo wordt van organisaties in categorie A een ruimere geografische spreiding verwacht (nl. een werking ontplooiën of burgers bereiken in minstens 4 provincies of minstens 3 provincies plus het Brussels Hoofdstedelijk Gewest), een uitgebreidere onderbouwing van de sociaal-culturele functies aan de hand van vijf kernpraktijken en binnen het zakelijke luik een meer doorgedreven medewerkers-, communicatie- en kwaliteitsbeleid. Organisaties in categorie B tonen hun werking of bereik in minstens drie provincies of minstens 2 provincies plus het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, lichten de gekozen functies toe aan de hand van drie kernpraktijken en werken een zakelijk beleidskader uit dat in verhouding staat tot hun schaal en omvang. Ook voor sociaal-culturele participatie, maatschappelijk innoveren en het doelstellingenkader worden de verwachtingen gedifferentieerd, zonder afbreuk te doen aan de gemeenschappelijke kwaliteitsvereisten.

3.2.4 Evenwicht tussen kwalitatieve en kwantitatieve opvolging

Het huidige decreet werkt met een hoofdzakelijk kwalitatief beoordelingskader. Bij de subsidieaanvraag moeten organisaties een aantal kerngegevens en cijfers aanleveren, met name over de financiën, over het personeel en over de werking. Voor de kerngegevens en cijfers over de werking staat het organisaties vrij om te kiezen welke kerngegevens en cijfers zij relevant vinden om aan hun subsidieaanvraag toe te voegen. Ze schatten zelf in wat beoordelingscommissies nodig hebben om zich een globaal beeld te kunnen vormen van hun omvang, draagwijdte en resultaten. Uit de voorbije beoordelingsrondes blijkt dat de aangeleverde kerngegevens en cijfers over de werking vaak ontoereikend zijn voor beoordelingscommissies om een realistisch beeld te vormen van de omvang van de werking in relatie tot het inhoudelijk doelstellingenkader en daaraan gekoppelde inzet van mensen en middelen.

Het nieuwe decreet wil (de evolutie van) kwantitatieve gegevens en cijfers over de werking een grotere rol laten spelen bij de beoordeling van een aantal criteria. Om een gefundeerd oordeel te kunnen geven over een aantal criteria, is het bijvoorbeeld relevant dat organisaties heldere, meer geformatteerde cijfers en kerngegevens aanleveren. Zo krijgt een inhoudelijke toelichting bij criteria als bijvoorbeeld een werking in de vrije tijd, een Vlaanderenbrede werking, vrijwillige inzet, een financieel meerjarenbeleid, het zakelijke beleid en de evaluatie van de voorbije periode meer gewicht en betekenis als die onderbouwd worden met relevante kerngegevens en cijfers. In het criterium over een gedifferentieerde Vlaanderenbrede werking wordt opnieuw een kwantitatieve norm geïntroduceerd: nl. een werking ontplooiën of een bereik hebben in een specifiek bepaald aantal provincies (zie 3.2.3.).

Het nieuwe beoordelingskader herstelt het evenwicht tussen kwalitatieve beoordeling en kwantitatieve opvolging. Daarbij ligt meer nadruk op concrete praktijken in het doelstellingenkader en op de inbreng van zowel kwalitatieve als kwantitatieve indicatoren in de jaarrapporten. Zo kan de werking gericht worden opgevolgd en krijgen we een beter onderbouwd beeld van de gerealiseerde resultaten, de ingezette middelen en de ontwikkeling van de organisatie.

3.3 Cyclus van beoordeling en evaluatie

Het huidige decreet voorziet twee belangrijke monitoringmomenten tijdens een beleidsperiode: de beoordeling van de subsidieaanvraag voor aanvang van de beleidsperiode en de evaluatie van de werking in het derde jaar, aan de hand van een voortgangsrapport en een plaatsbezoek. De resultaten die een organisatie behaalt bij evaluatie en beoordeling bepalen samen hoe de beoordelingscommissie adviseert over het subsidiebedrag voor de volgende beleidsperiode. De combinatie van twee monitoringmomenten met telkens uitvoerige verantwoordingsteksten (beleidsplan en voortgangsrapport) betekent twee omvangrijke procedures op vijf jaar. Dat wordt zowel aan de kant van de organisaties als aan de kant van de beoordelaars (departement en externe experts) als belastend ervaren. Er kruipt veel energie en tijd in die afleidt van de kernopdracht van de organisaties.

Het nieuwe decreet stelt daarom een aantal wijzigingen voor aan de cyclus van beoordeling en evaluatie. Het streeft daarbij naar een goede balans tussen plan- en beoordelingslast enerzijds en voldoende instrumenten voor kwaliteitsvolle processen van beoordeling en evaluatie anderzijds.

Het nieuwe decreet werkt verder met een beleidsperiode van vijf jaar voor werkingssubsidies, zowel voor organisaties met een landelijke als met een regionale werking. Beoordeling en evaluatie worden afzonderlijke, meer van elkaar onderscheiden processen. Om subsidies te verkrijgen dienen organisaties nog steeds een beleidsplan in, op basis van een vereenvoudigd beoordelingskader. Het beleidsplan legt de nadruk op de doelstellingen en de praktijken van de organisatie voor de komende beleidsperiode en het beoordelingskader peilt naar de inhoudelijke, zakelijke en financiële aspecten van het plan.

In plaats van één diepgaande evaluatie op basis van een zware voortgangsrapportage en met verstrekende gevolgen willen we de **evaluatie nu** toespitsen op de uitvoering van de doelstellingen en daaraan gekoppelde acties en indicatoren voorgesteld in een jaarverslag. Dat is helder en rechtlijnig.

Na toekenning van de subsidie start een beleidsperiode van vijf jaar, waarbij de organisatie elk jaar een jaarrapport bestaande uit een financiële en functionele verantwoording indient. De organisatie dient een financieel verslag in en een begroting voor het volgende jaar. Daarnaast rapporteert de organisatie over de voortgang van haar doelstellingen (aan de hand van indicatoren in een beknopt format), over de opvolging van eventuele aanbevelingen en over haar plan voor het volgende jaar.

Gedurende de hele beleidsperiode is er steeds de mogelijkheid tot dialoog of uitwisseling over de voortgang van de werking. Dat kan steeds op vraag van een organisatie of op vraag van het departement, bijvoorbeeld naar aanleiding van de jaarlijkse rapportering. Om continuïteit te bewaren over beleidsperiodes heen is er bij de beoordeling ook één “**evaluatiecriterium**” dat peilt naar de kwaliteit van de voorbije werking. Dat criterium blikt terug op zowel het jaarlijks functioneel en financieel toezicht als de neerslag en uitkomst van dialoogmomenten.

3.4 Beoordelingsmethodiek

De methodes en procedures voor beoordeling en evaluatie in het nieuwe decreet worden maximaal afgestemd op andere cultuurdecreten. Dat gebeurt met het oog op een uniform procesmodel in functie van het nieuwe geïntegreerde dienstenplatform PONTO en het geïntegreerde cultuursubsidiestelsel onder de Codex Cultuur. In uitvoering van het regeerakkoord loopt er binnen het Departement Cultuur, Jeugd en Media een evaluatieonderzoek naar beoordelingssystemen met commissiewerkingen. Het eindrapport met beleidsaanbevelingen wordt verwacht in het voorjaar van 2027. De resultaten van het onderzoek worden bij voorkeur geïmplementeerd in het nieuwe decreet.

Het subsidiebedrag stijgt of daalt niet meer automatisch op basis van de scores die een beoordelingscommissie toekent. Een beoordelingscommissie baseert zich voor het bepalen van een geadviseerd subsidiebedrag op de onderbouwing van het gevraagde subsidiebedrag in de subsidieaanvraag en de koppeling van mensen en middelen aan doelstellingen en acties in het doelstellingskader.

Net zoals in andere cultuurdecreten beslist uiteindelijk de Vlaamse Regering over de subsidietoekenning (zie RA). De decretaal voorziene uitzondering voor excellerende organisaties blijft behouden: het subsidiebedrag van deze organisaties kan met maximaal 25% dalen. Het huidige minimum subsidiebedrag van 150.000 euro is geïntroduceerd in het decreet sociaal-cultureel volwassenenwerk van 2017, en werd sindsdien niet meer geïndexeerd. Het wordt daarom opgetrokken naar 200.000 euro.

3.5 In- en uitstroom: vernieuwing in een dynamisch veld

Dit decreet stimuleert vernieuwing op verschillende manieren en zorgt ervoor dat het gesubsidieerde veld flexibel en dynamisch kan inspelen op de maatschappelijke context. Zo is er het beoordelingscriterium over maatschappelijk innoveren dat erkende organisaties stimuleert om maatschappelijk innoverende praktijken te ontwikkelen. Er zijn projectsubsidies die toelaten om op korte termijn in te spelen op maatschappelijke noden. Daarnaast wil het decreet voldoende ruimte scheppen voor nieuw initiatief door instroom van nieuwe organisaties mogelijk te maken en door uitstroom te voorzien van organisaties die niet langer aan de eisen van het decreet voldoen.

De instroom in het decreet wordt meer gestroomlijnd met een afzonderlijke incubatieprocedure, gekoppeld aan een vast bedrag en een groeitraject, zie 3.5.1.. De uitstroom van gesubsidieerde organisaties gebeurt op verschillende manieren, zie 3.5.2.

3.5.1 Instroom

In de decreten van 2017 en 2023 volgen nieuwe aanvragers voor werkingssubsidies dezelfde procedure als reeds gesubsidieerde organisaties. Voor de beleidsperiode 2021-2025 waren er 39 aanvragen van kandidaat-instromers waarvan 18 een positief advies kregen. Voor de beleidsperiode 2026-2030 waren er 32 aanvragen van kandidaat-instromers waarvan 11 positief geadviseerd. Uit de evaluaties van de voorbije rondes blijkt dat de negatief beoordeelde dossiers vaak over de hele lijn onvoldoende scores (rollen en functies, zakelijke criteria, Vlaamse relevantie) en dus niet op één (elementair) criterium.

Deze wijze van instromen betekent wel een zware planlast voor nieuwe aanvragers – en voor beoordelaars: drie vijfde van de aanvragers moet het hele beoordelingsproces doorlopen terwijl ze duidelijk niet voldoen of niet klaar zijn voor een dergelijke stap. Een ander probleem met de huidige instroomprocedure is dat het verwachtingspatroon omtrent de reeds opgebouwde sociaal-culturele werking (voor de aanvraag) en de tijdsspanne om een landelijke relevantie uit te bouwen na toekenning van de subsidie onvoldoende helder is. Veel nieuw gesubsidieerde organisaties hebben dan ook moeite om gedurende de eerste beleidsperiode een noodzakelijke groei op verschillende domeinen te realiseren.

Om deze problemen te verhelpen voorziet het nieuwe decreet in een incubatietraject dat landelijke en regionale organisaties met een sterk sociaal-cultureel potentieel de kans geeft om te groeien op vlak van schaalgrootte, kwaliteit van de werking, professionaliteit, goed bestuur... Door te werken met een incubatietraject kunnen organisaties beter inschatten of hun werking effectief beantwoordt aan de doelstellingen van het decreet.

Voor organisaties die hopen in te stromen als landelijke organisatie vormt het incubatietraject een mogelijkheid, die evenwel sterk wordt aangeraden. Voor organisaties die een regionale erkenning beogen, is het incubatietraject verplicht. Dit omwille van de specifieke, publieke opdracht als regionale, landschapsversterkende verbinder die het nieuwe decreet de regionale organisaties toebedeelt (zie verder).

Kandidaten voor het incubatietraject dienen een beperkt schriftelijk dossier in. Op basis van die schriftelijke dossiers gebeurt een selectie door een beoordelingscommissie. Daarna volgt een uitgebreide mondelinge toelichting van de geselecteerde dossiers. Organisaties met een sterk sociaal-cultureel potentieel krijgen de kans om in een incubatietraject te stappen waarbij ze ook begeleiding kunnen krijgen van een incubator (bv. het steunpunt Socius). Er wordt een vast bedrag van 200.000 euro per jaar per instromer voorzien (inclusief begeleiding).

Kandidaten voor het incubatietraject dienen hun aanvraag op het einde van jaar 5 in en de beoordeling gebeurt in jaar 1 van de beleidsperiode. Aanvragers die een positieve beoordeling krijgen, starten in jaar 2 van de beleidsperiode een incubatietraject voor vier jaar. Na het incubatietraject volgen organisaties dezelfde procedure als reeds gesubsidieerde organisaties voor het aanvragen van een volwaardige werkingssubsidie in categorie B of C.

Organisaties waarvan de Vlaamse Regering beslist heeft om geen subsidie toe te kennen voor de komende beleidsperiode, kunnen niet onmiddellijk intekenen op een incubatietraject. Organisaties die in de helft van de beleidsperiode uitstromen (zie 3.5.2 Uitstroom), kunnen wel een aanvraag indienen voor een incubatietraject in de volgende beleidsperiode.

De voordelen van een dergelijke instroomprocedure zijn duidelijk. Organisaties in het incubatietraject krijgen een betere begeleiding en de expliciete kans om te groeien op de domeinen die voor hen relevant zijn. De kwaliteit van de aanvragen na afloop van het incubatietraject zal hoger liggen. De verwachtingen waaraan organisaties in het incubatietraject moeten voldoen en het groeitraject dat ze moeten doorlopen, zijn helder. Instromers via een incubatietraject krijgen bovendien hetzelfde vaste bedrag en komen zo gelijk aan de start. Het incubatietraject creëert geen valse verwachtingen maar brengt meer realiteitszin in voor nieuwkomers in het decreet.

3.5.2 Uitstroom

Het decreet voorziet naast instroom ook ruimte voor gelaagde uitstroom. Dat kan op verschillende momenten in de beleidscyclus gebeuren.

1. Een organisatie kan bij de beoordeling van de subsidieaanvraag een **negatief advies** krijgen. Dat kan als ze de laagste score krijgt op een elementair criterium, als geoordeeld wordt dat de kwaliteit van de voorbije en geplande werking onvoldoende is of als uit de totale beoordeling blijkt dat een organisatie niet (langer) past binnen de doelstelling van het decreet. Een negatief advies betekent dat de beoordelingscommissie adviseert om geen subsidie toe te kennen voor de volgende beleidsperiode. Hier wordt geen zgn. zachte landing voorzien, want organisaties hebben daarvoor de mogelijkheid om een sociaal passief op te bouwen. Het is de Vlaamse Regering die hierover een beslissing neemt.
2. Een organisatie kan bij de beoordeling onder **verhoogd toezicht** komen. Dat kan als ze op een elementair criterium laag scoort, als ze de laagste score krijgt op criteria 8, 9 of 10 of als er een groot aantal aanbevelingen zijn maar een commissie globaal toch oordeelt dat de organisatie voldoende potentieel heeft om op middellange termijn de werking fundamenteel bij te sturen. Deze organisaties worden gedurende de eerste drie jaren van de beleidsperiode van dichtbij opgevolgd waarbij de administratie de regie in handen houdt. Zij kan daarbij beslissen om externe experts te betrekken of specifieke toezichtsvereisten te hanteren. In het derde jaar van de beleidsperiode volgt een evaluatie over de manier waarop de organisatie de aanbevelingen heeft opgevolgd. Is deze evaluatie positief, zal geadviseerd worden de subsidie verder toe te kennen. Is de evaluatie negatief, dan wordt het advies gegeven de subsidie stop te zetten vanaf het vierde jaar van de beleidsperiode. Het is de Vlaamse Regering die hierover een beslissing neemt.
3. De subsidie kan stopgezet worden wanneer een organisatie **niet langer voldoet aan de subsidievereisten of subsidievoorwaarden** van het decreet.

4. De organisatie kan **zelf beslissen om haar gesubsidieerde werking stop te zetten** en geen nieuwe subsidieaanvraag in te dienen, of in de loop van de beleidsperiode zelf afstand doen van de subsidie.

3.6 Uitgebreide VCO maakt kwaliteitslabel overbodig

De Vlaamse Codex Overheidsfinanciën schrijft een steeds nauwgezetter toezicht op de toekenning en verantwoording van subsidies voor. Het (gedeeltelijk) uitbesteden van de toekenning van en het toezicht op de aanwending van subsidies aan een private partij is bijgevolg niet langer congruent met de ambities van de Vlaamse Regering met betrekking tot de overheidsfinanciën. Slagen in de VCO is als het ware het beste kwaliteitslabel.

Bovendien is er van de labels die nu beschikbaar zijn op de private markt, geen enkele op maat van het sociaal-cultureel werk gemaakt. De bestaande kwaliteitslabels voor zakelijke aspecten van de werking van een organisatie zijn zware labels die een uitgebreide doorlichting vragen. Voor organisaties houdt het behalen van een extern kwaliteitslabel dus vooral extra planlast en tijdsinvestering in – en bovendien ook extra kosten, want de private labels zijn niet gratis. Omdat elke gesubsidieerde organisatie nog steeds elk jaar een financiële en functionele verantwoording zal moeten indienen, kan er dus geen planlastvermindering tegenover het behalen van een kwaliteitslabel staan. Het decreet laat organisaties vrij om al dan niet met een van de bestaande labels te werken, maar neemt dit niet op als beoordelingscriterium of als subsidievoorwaarde.

4 REGIONALE SOCIAAL-CULTURELE VOLWASSENENORGANISATIES (CATEGORIE C)

In het huidige decreet wordt per referentieregio maximaal één sociaal-culturele volwassenenorganisatie met een regionale werking gesubsidieerd.

Deze regionale organisaties zorgen ervoor dat sociaal-cultureel volwassenenwerk tot in de kleinste hoek, Vlaanderenbreed (inclusief Brussel) wordt uitgerold, op een laagdrempelige en betaalbare manier.

De subsidiëring van organisaties met een regionale werking is het resultaat van een beleidskeuze in 2003 toen de toenmalige vormingsinstellingen de keuze kregen zich of te specialiseren als landelijke vormingsinstelling of te fusioneren met andere vormingsinstellingen tot dertien regionale volkshogescholen. De spreiding van een niet-formeel vormingsaanbod was de belangrijkste opdracht. Het decreet van 2017 verruimde deze opdracht door de regionale organisaties te verplichten om de vier functies op te nemen (leren, gemeenschapsvorming, maatschappelijke beweging en cultuur).

Anno 2026 vormen de organisaties met een regionale werking een stevig gewortelde sociaal-culturele onderbouw binnen het ecosysteem van hun regio ('s). Het nieuwe decreet erkent de waarde van de huidige regionale organisaties en kiest tegelijk voor een open benadering waarbij ook andere regionale organisaties de kans krijgen om een subsidie aan te vragen voor een regiodekkende sociaal-culturele werking in één of meerdere referentieregio's. Zo biedt het nieuwe decreet ruimte aan meerdere spelers en blijft diversiteit in het landschap mogelijk.

We versterken de rol van deze organisaties met een regionale werking als landschapsversterkende spelers binnen het sociaal-culturele ecosysteem. Elke organisatie met een regionale werking krijgt een duidelijker omschreven publieke opdracht als **regionale verbinder**. Organisaties met een regionale werking krijgen de opdracht om complementair met lokale besturen, burgerinitiatieven, verenigingen en andere organisaties te werken aan de grote maatschappelijke transitie in de regio (bijv. democratie, klimaat, digitalisering, sociale

cohesie, mentaal welzijn ...). Elke regionale organisatie draagt zo vanuit een civiel perspectief substantieel bij aan de maatschappelijke transitie die zich in haar regio manifesteren, in complementariteit met andere actoren en aangepast aan de regionale context.

Nieuwe organisaties die hierop willen intekenen, kunnen dit enkel via een incubatietraject. Zo kunnen ze groeien in hun rol als regionale sociaal-culturele volwassenenorganisatie en zich ondertussen voorbereiden om voor een volgende beleidsperiode een aanvraag in te dienen voor subsidiëring in categorie C. Om de maatschappelijke ambities in een regio met meerdere spelers gezamenlijk te kunnen waarmaken zal een uitgeschreven visie op de onderlinge samenwerking per regio mee deel uitmaken van de beoordeling van de subsidieaanvraag.

In het huidige decreet verschilt de cyclus van de regionale organisaties met die van de landelijke. Het nieuwe decreet zet deze weeffouten recht en trekt alle cycli gelijk. Na positief advies en een positieve beslissing van de Vlaamse Regering over de subsidieaanvraag, start een organisatie een cyclus van vijf jaar, met jaarlijkse financiële en functionele rapportering. Net zoals bij de organisaties met een landelijke werking vindt er minstens één dialoogmoment plaats in de loop van de beleidsperiode.

Daarnaast kan een organisatie op advies van een beoordelingscommissie, net zoals de organisaties met een landelijke werking een negatief advies krijgen of onder verhoogd toezicht komen te staan. Dit wil zeggen dat de Vlaamse Regering de subsidiëring van een organisatie met een regionale werking eveneens op twee momenten stop kan zetten:

1. Na een negatief advies bij de beoordeling van de subsidieaanvraag. Dat kan als ze de laagste score krijgt op een elementair criterium, als geoordeeld wordt dat de kwaliteit van de voorbije en geplande werking onvoldoende is of als uit de totale beoordeling blijkt dat een organisatie niet (langer) past binnen de doelstelling van het decreet. Een negatief advies betekent dat de beoordelingscommissie adviseert om geen subsidie toe te kennen voor de volgende beleidsperiode. Het is de Vlaamse Regering die hierover een beslissing neemt. Hier wordt geen zgn. zachte landing voorzien, want organisaties hebben daarvoor de mogelijkheid om een sociaal passief op te bouwen. In het geval er in het jaar van de beslissing van de Vlaamse Regering geen nieuwe, regionale kandidaat-instromers een subsidieaanvraag zouden indienen via een incubatietraject, kan de Vlaamse Regering beslissen om in het licht van de noodzaak om continuïteit te garanderen een adhocbeoordelingsronde te organiseren.
2. Na een traject van drie jaar als gevolg van een advies en beslissing van de Vlaamse Regering tot verhoogd toezicht bij de beoordeling van de subsidieaanvraag. Een organisatie kan bij de beoordeling onder verhoogd toezicht komen. Dat kan als ze op een elementair criterium laag scoort, als ze de laagste score krijgt op criteria 9, 10 of 11 of als er een groot aantal aanbevelingen zijn maar een commissie globaal toch oordeelt dat de organisatie voldoende potentieel heeft om op middellange termijn de werking fundamenteel bij te sturen. Deze organisaties worden gedurende de eerste drie jaren van de beleidsperiode van dichtbij opgevolgd waarbij de administratie de regie in handen houdt. Zij kan daarbij beslissen om externe experts te betrekken of specifieke toezichtsvereisten te hanteren. In het derde jaar van de beleidsperiode volgt een evaluatie over de manier waarop de organisatie de aanbevelingen heeft opgevolgd. Is deze evaluatie positief, zal geadviseerd worden de subsidie verder toe te kennen. Is de evaluatie negatief, dan wordt het advies gegeven de subsidie stop te zetten vanaf het vierde jaar van de beleidsperiode. Het is de Vlaamse Regering die hierover een beslissing neemt. In het geval geen andere gesubsidieerde regionale sociaal-cultureel-volwassenenorganisatie in dezelfde regio actief is, wordt de regio dan tijdelijk (voor de twee laatste jaren van de beleidsperiode) niet bediend.

De financiering van de regionale sociaal-culturele volwassenenorganisaties in categorie C volgt hetzelfde principe als de financiering van de landelijke organisaties. Een beoordelingscommissie baseert zich voor het

bepalen van een geadviseerd subsidiebedrag op de onderbouwing van het gevraagde subsidiebedrag in de subsidieaanvraag en de koppeling van mensen en middelen aan doelstellingen en acties in het doelstellingskader. Een vast bedrag per inwoner wordt losgelaten.

Het beoordelingskader voor regionale sociaal-culturele volwassenenorganisaties is grotendeels gelijk aan dat voor organisaties met een landelijke werking. Enkel waar nodig en in functie van hun uitgesproken opdracht, wordt daarvan afgeweken. In het verlengde van hun regionale focus en specifieke missie zetten zij in op alle 4 de functies, een doordachte regionale contextanalyse en een daarop afgestemde aanpak van sociaal-culturele participatie. Om de doelstellingen waar te maken is samenwerking met partners in de regio waar men voor werkt, cruciaal. Ook over de regio's heen is het belangrijk dat organisaties met een regionale werking samenwerken bijvoorbeeld door een strategie en aanpak uit te werken om een maatschappelijke uitdaging over regio's heen vorm te geven.

Het beoordelingskader voor deze organisaties ziet er dan ook als volgt uit:

1. Een werking binnen de vrije tijd (elementair criterium)
2. **Regiobrede** werking, vanuit een samenwerkingsmodel (elementair)
3. De sociaal-culturele functies (elementair)
4. Doelstellingskader (elementair)
5. **Regionale contextanalyse**
6. Maatschappelijk innoveren binnen de sociaal-culturele functies
7. Sociaal-culturele participatie
8. Vrijwillige inzet
9. Zakelijk beleid
10. Goed bestuur
11. Financieel meerjarenbeleid
12. Onderbouwing subsidiebedrag
13. Evaluatie voorbij beleidsperiode

5 PROJECTSUBSIDIES VOOR BOVENLOKALE INITIATIEVEN OF INTERNATIONALE SAMENWERKING

Het nieuwe decreet voorziet projectsubsidies voor specifieke, afgebakende initiatieven. Naast de bestaande bovenlokale projectsubsidies stimuleert een nieuwe projectlijn ook internationale uitwisseling en kennisopbouw.

5.1 Subsidies voor bovenlokale sociaal-culturele projecten rond maatschappelijke uitdagingen

Naast structurele werkingssubsidies voor organisaties met een Vlaanderenbrede werking voorziet het decreet in een aparte projectregeling voor kleinschaligere, bovenlokale initiatieven. Deze projectsubsidies vervullen een eigen, complementaire rol binnen het subsidie-instrumentarium. Ze brengen in de eerste plaats flexibiliteit in het systeem, doordat zij sneller kunnen inspelen op actuele maatschappelijke ontwikkelingen en nieuwe noden in de samenleving. Daarnaast bieden zij ruimte voor experiment en innovatie, door organisaties en initiatieven toe te laten nieuwe werkvormen en thema's uit te testen zonder de onmiddellijke verplichting tot duurzame, structurele verankering.

De projectsubsidies vormen een laagdrempelig instrument voor initiatieven die (nog) niet beschikken over de schaal, draagkracht of ambitie om een landelijke of regionale werking uit te bouwen. Sommige maatschappelijk relevante sociaal-culturele praktijken richten zich bewust op een meer afgebakende doelgroep, regio of thematiek en beogen geen brede schaalvergroting. De projectregeling biedt deze initiatieven de nodige ondersteuning zonder dat zij zich moeten aanpassen aan de vereisten van structurele subsidiëring.

Het nieuwe decreet herintroduceert de mogelijkheid voor de Vlaamse Regering om jaarlijks actuele maatschappelijke uitdagingen te formuleren waaraan organisaties via projectsubsidies een bijdrage kunnen leveren. Indien de Vlaamse Regering geen prioriteiten vastlegt, behouden organisaties de ruimte om zelf te bepalen op welke maatschappelijke uitdaging zij met hun project willen inzetten. Dit verzekert een evenwicht tussen beleidssturing en autonomie van het veld.

5.2 Subsidies voor internationale sociaal-culturele projecten

De Vlaamse Regering zette haar visie op internationaal cultuurbeleid uiteen in het Strategisch Kader Internationaal Cultuurbeleid 2026-2030, dat aansluit bij haar visie op de toekomst van de Europese Unie, en de te volgen internationale prioriteiten in het Vlaamse Regeerakkoord 2024-2029. Het Strategisch Kader Internationaal Cultuurbeleid 2026-2030 legt de nadruk op een waardengedreven cultuurbeleid, en streeft twee centrale doelstellingen na: opkomen voor cultuur als universeel recht, en culturele makers, actoren en gemeenschappen uit Vlaanderen internationale kansen geven. In het strategisch traject Horizon 2035 is de pijler "Europa als proeftuin voor samenwerking" een centraal onderdeel.

Internationalisering is een belangrijk onderdeel van het sociaal-cultureel volwassenenwerk. Een ruime meerderheid van de organisaties onderhoudt internationale werkzame relaties, vooral binnen Europa (100 van de 128 organisaties rapporteren internationale relaties). Zij nemen deel aan internationale netwerken en projecten en maken gebruik van Europese fondsen en programma's. Internationale samenwerking draagt bij aan kennisuitwisseling, gezamenlijke initiatieven en solidariteitsacties rond internationale maatschappelijke ontwikkelingen.

Sociaal-culturele organisaties maken nu reeds gebruik van Europese fondse, zoals ESF, Interreg, LEADER, AMIF, DEAR, Erasmus+, Horizon 2020, NextGenerationEU, CIVITAS, ea. Zo ontvingen in 2022 38 organisaties bijna 3,5 miljoen Europese subsidies. Een groot potentieel aan organisaties uit de sector doen vandaag nog geen beroep op Europese subsidies. Een hefboom in het decreet kan ertoe bijdragen dat er veel extra middelen worden gegenereerd.

Voor het ondersteunen van die internationale relaties voorziet het huidige decreet naar analogie met vergelijkbare lijnen in andere cultuurdecreten “reistoelagen”, de tussenkomsten in de kosten voor een initiatief met buitenlandse actoren. Gesubsidieerde sociaal-culturele organisaties kunnen tot maximaal 9.000 euro aanvragen voor de deelname aan een initiatief met buitenlandse actoren, deelname van een delegatie uit het buitenland aan een binnenlands initiatief met internationale uitstraling of deelname van een delegatie uit het buitenland aan een overleg over een initiatief binnen een Europees subsidieprogramma. Subsidieerbare kosten zijn vervoerskosten, verblijf- en maaltijdkosten en inschrijvingsgeld. Dit instrument wordt volledig geharmoniseerd over de verschillende cultuursectoren heen.

Naast deze beperkte tussenkomsten voorziet het nieuwe decreet ook een **projectlijn voor internationale sociaal-culturele projecten**. Die lijn vult een lacune in voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk: het zorgt voor een gelijkschakeling met andere cultuurdecreten waar nu al een volwaardige internationale projectlijn bestaat en het beantwoordt aan een reële nood binnen het veld. Waar de reistoelagen internationale netwerkvorming stimuleren, is de projectlijn gericht op **projecten van erkende sociaal-culturele volwassenenorganisaties met internationale partners om kennis te delen en nieuwe sociaal-culturele werkwijzen, methodieken en strategieën te ontwikkelen, te importeren of te exporteren of uit te testen in binnen- en buitenland**.

Internationale samenwerking vergroot de maatschappelijke impact, biedt toegang tot nieuwe kennis en innovatieve praktijken, en versterkt de positie van organisaties in het culturele ecosysteem.

6 TIMING EN OVERGANGSREGELINGEN

In het nieuwe decreet wordt de evaluatie van de werking van sociaal-culturele volwassenenorganisaties anders opgevat. De evaluatie in het derde jaar van de beleidsperiode op basis van een voortgangsrapport en een plaatsbezoek (de visitaties) wordt vervangen door een systeem van jaarlijkse opvolging met ruimte voor dialoog. Om hierop te anticiperen onderzoeken we de mogelijkheid om al voor de inwerkingtreding van het nieuwe decreet een overgangsregeling uit te werken waarbij de voorziene evaluatie in 2028 via voortgangsrapportage en plaatsbezoeken wordt afgeschaft. Dit zou vervangen kunnen worden door een dialoogmoment.

Tegelijk voorzien we een tijdelijk reglement om nieuwe organisaties te laten instromen in 2028. Op die manier kunnen we proefdraaien voor het voorziene incubatietraject. De instroom van deze organisaties verloopt wel binnen het huidige budget.

Na goedkeuring van de conceptnota door de Vlaamse Regering wordt het nieuwe decreet concreet zo snel mogelijk uitgewerkt. Tegelijk wordt de nodige consultatie met de sector en de SARC voorzien.

Het ontwerp van decreet wordt daarna ter goedkeuring aan de Vlaamse Regering voorgelegd, in eerste lezing, samen met het tijdelijk reglement en een mogelijke overgangsregeling voor het huidige decreet.

BIJLAGE 1: DEFINITIES BEGRIPPENKADER

Cultuur

Cultuur is het dynamisch geheel van materiële en immateriële uitingsvormen en referentiekaders waarmee mensen individueel en collectief zin en betekenis geven aan hun leven en de wereld en waarmee ze het samenleven vorm geven. Cultuur wordt gecreëerd, onderhouden en getransformeerd door sociale interactie.

Culturele democratie

Culturele democratie waarborgt dat burgers, groepen en gemeenschappen in al hun diversiteit vrij en gelijkwaardig cultuur kunnen creëren, beleven, bewaren, delen, vernieuwen en doorgeven en zo mee vorm geven aan cultuur en samenleving.

Democratisering van cultuur

Democratisering van cultuur waarborgt een brede en gelijkwaardige toegang tot cultuur en het wegnemen van drempels tot culturele deelname, beleving en ontplooiing, zodat iedereen volwaardig kan participeren aan het culturele en maatschappelijke leven.

Participatie

Participatie is het individueel en collectief deelnemen en deelhebben aan cultuur en samenleving.

Civiele ruimte

De civiele ruimte is de in universele rechten gefundeerde ruimte voor individuen, groepen en gemeenschappen om zich vrij te organiseren, uit te drukken, te ontmoeten en te engageren om gezamenlijk vorm te geven aan cultuur en samenleving.

Civiele samenleving

De civiele samenleving is het geheel van organisaties, netwerken, groepen en initiatieven waarin burgers zich tussen staat, markt en de private leefwereld vrijwillig en autonoom organiseren gedreven door een maatschappelijke missie.

Civiele organisatie

Een civiele organisatie is een organisatie die ontstaat vanuit en gedragen wordt door het vrijwillige en autonome initiatief van burgers, groepen of gemeenschappen en zijn werking hoofdzakelijk situeert in de ruimte tussen staat, markt en private leefwereld.

Maatschappelijk innoveren

Maatschappelijk innoveren is het proces waarbij mensen, groepen en gemeenschappen via experiment nieuwe antwoorden op maatschappelijke vraagstukken verkennen, uittesten en zichtbaar maken.

Sociaal-culturele praktijk

Een doelgerichte sociale praktijk die door de inzet van sociaal-culturele functies bijdraagt aan de realisatie van de organisatie-missie en daarmee samenhangende doelen.

Sociaal-culturele volwassenenorganisatie

Een sociaal-culturele volwassenenorganisatie is een civiele organisatie gedreven door een maatschappelijke missie die bijdraagt aan democratisering van cultuur en het versterken van de culturele democratie door overwegend in de vrije tijd sociaal-culturele praktijken voor en met volwassenen te organiseren waarmee ze twee of meer sociaal-culturele functies realiseert.

Sociaal-cultureel volwassenenwerk

Sociaal-cultureel volwassenenwerk is het geheel van sociaal-culturele volwassenenorganisaties die als civiele actoren streven naar sociaal-culturele participatie van iedereen en bijdragen aan democratisering van cultuur en het realiseren en versterken van de culturele democratie.

Sociaal-culturele functie

Een sociaal-culturele functie is het doelgericht ruimte creëren voor veranderingsprocessen.

De culturele belevingsfunctie

De culturele belevingsfunctie is het doelgericht ruimte creëren voor het maken en/of ervaren van kunst, erfgoed, traditie of creatieve expressie.

De gemeenschapsvormende functie

De gemeenschapsvormende functie is het doelgericht ruimte creëren voor ontmoeting, verbinding en samenwerking tussen mensen, groepen en gemeenschappen.

De leerfunctie

De leerfunctie is het doelgericht ruimte creëren voor het verwerven, delen en ontwikkelen van kennis, vaardigheden, inzichten en handelingsvermogen.

De maatschappelijke bewegingsfunctie

De maatschappelijke bewegingsfunctie is het doelgericht ruimte creëren voor maatschappelijk engagement, kritische reflectie, publieke dialoog en sociale actie in relatie tot samenlevingsvraagstukken.

Excellerende organisaties

Excellerende organisaties zijn organisaties die bij de beoordeling van de subsidieaanvraag een positief advies zonder aanbevelingen krijgen.